



Impact  
op de  
studie

# STUDEREN ZONDER FINANCIËLE ZORGEN

Financiële problematiek onder hbo-studenten

*Onderdeel van het project Studeren zonder financiële zorgen*

**Deel 1**

# Studeren zonder financiële zorgen

Financiële problematiek onder hbo-studenten

## Deel 1

januari 2019

Annemarieke van der Veer

Tamara Madern

Eline Maussen



Lectoraat Schulden en Incasso, Hogeschool Utrecht  
Kenniscentrum Sociale Innovatie

*Deze verkenning is uitgevoerd door het lectoraat Schulden en Incasso van Hogeschool Utrecht als onderdeel van het project Studeren zonder financiële zorgen. Dit project is mede mogelijk door een subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het project loopt van juni 2017 tot juni 2019.*

# Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Conclusie en visie	7
<b>1 Inleiding</b>	<b>11</b>
1.1 Financiële problemen gaan moeizaam samen met zorgenvrij studeren	11
1.2 Deze verkenning is onderdeel van het project Studeren zonder financiële zorgen	12
1.3 Inhoud van deze rapportage	12
1.4 Leeswijzer	13
<b>2 Beschrijving van de studenten en hun studievertraging</b>	<b>15</b>
2.1 Instroom naar het hbo en de opleidingsvorm	15
2.2 Woonsituatie en urenbesteding studenten	15
2.3 Studievertraging	16
2.4 Veel werken en studievertraging: de relatie is nog onduidelijk	16
<b>3 De financiële situatie van studenten</b>	<b>19</b>
3.1 Inkomensbronnen	19
3.2 Voorkomen van schulden	20
3.3 Zelfbeeld financiële situatie	21
<b>4 Financiële problemen en studievoortgang</b>	<b>27</b>
4.1 Impact geldzorgen op het volgen van de opleiding	27
4.2 Schaarste als gevolg van de financiële situatie	28
4.3 Mentale klachten als gevolg van de financiële situatie	28
4.4 Financiële problemen en studievoortgang	29
<b>5 Informatie-zoekend gedrag en de rol van de hogeschool</b>	<b>31</b>
5.1 Informatie zoeken over de financiën	31
5.2 Informatie vragen en zoeken binnen de hogeschool	32
5.3 Rol hogeschool als ondersteuner bij financiële vragen of problemen	34
Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording	37
Bijlage 2 Correlatiematrixen en regressiematrix	40
Bijlage 3 Literatuurlijst	41
Contactinformatie Lectoraat Schulden en Incasso	42

*Studenten die (soms) moeilijk rondkomen ervaren vaker financiële schaarste en vaker mentale klachten als gevolg van de financiële situatie dan andere studenten.*

---

## Samenvatting

Hebben hbo-studenten financiële zorgen en heeft dit impact op hun studie? Deze vraag staat centraal in dit onderzoek. Door middel van een online enquête zijn studenten van vijf hogescholen bevraagd (n=4.901).

### Zorgen over de studielening

Bijna de helft van de studenten heeft een lening en/of collegegeldkrediet bij DUO. Ruim een kwart van deze groep ervaart vaak zorgen over de eigen studieschuld (28%). De helft van de groep met een lening en/of collegegeldkrediet ervaart soms zorgen (49%). Een derde van de studenten kan geen schatting geven van de hoogte van de eigen studieschuld is (34%).

### Achterstanden bij studenten

Twee op de tien studenten (21%) geeft aan moeilijk rond te komen en 39% geeft aan niet makkelijk, maar ook niet moeilijk rond te komen. Moeilijk rondkomen heeft vooral te maken met de hoge studiekosten en de beperkte inkomsten.

Moeilijk rondkomen wil niet direct zeggen dat er ook sprake is van financiële problemen. Uit dit onderzoek blijkt dat:

- 43% van de studenten heeft ten minste één van de volgende gebeurtenissen meegemaakt: in de afgelopen drie maanden een brief ontvangen van een incassobureau of deurwaarder, een betalingsregeling getroffen voor een openstaande rekening, geen geld meer kunnen opnemen en/of ooit een betalingsregeling getroffen met de hogeschool. Zo gaf 21% van de studenten aan dat zij in de afgelopen drie maanden ten minste één keer niet konden pinnen.
- 7% van de studenten in dit onderzoek heeft betalingsregelingen getroffen voor openstaande rekeningen.
- 2% van de studenten heeft nog een openstaande rekening van meer dan € 500.

### Beleving van financiële problemen

De vraag of studenten vinden dat ze een financieel probleem hebben is uitsluitend voorgelegd aan degenen die zelf aangeven (soms) moeilijk rond te komen. Van deze groep zegt 5% dat ze een groot probleem hebben. Een derde van deze groep (35%) zegt dat het een beetje een probleem vormt. Studenten benoemen diverse redenen waarom zij hun situatie als financieel probleem bestempelen. Niet kunnen meedoen (57%) en het ervaren van stress (56%) worden het meest genoemd. Daarnaast wordt ook het soms niet of moeilijk kunnen betalen van de noodzakelijke kosten (45%) als reden genoemd. Studenten die (soms) moeilijk rondkomen ervaren vaker financiële schaarste en vaker mentale klachten als gevolg van de financiële situatie dan andere studenten. Zo geeft bijvoorbeeld 18% van de studenten die (heel) moeilijk rondkomen aan hoofdpijn te hebben door de financiële zorgen en 23% slaapt er slechter door.

### Studievertraging

We hebben echter geen direct verband kunnen vinden tussen (soms) moeilijk rondkomen en studievertraging. 30% van de studenten in deze steekproef heeft een geringe of grotere studievertraging. Bij de helft van deze groep lijkt de achterstand zodanig dat zij een studievertraging van een jaar zouden kunnen oplopen. Studenten die meer werken, besteden minder tijd aan hun studie. Maar: een verband tussen meer uren werken en studievertraging is niet aangetoond. Wel hebben studenten die (soms) moeilijk kunnen rondkomen hebben naar eigen zeggen, vaker dan andere studenten, te maken met de volgende situaties:

- Lagere cijfers halen omdat ze meer moeten werken om de opleiding te kunnen betalen.
- Een minder goede concentratie hebben vanwege geldzorgen.
- Vaker missen van colleges vanwege geldzorgen.
- Meer nadenken over het stoppen van de opleiding vanwege geldzorgen.
- Vaker te laat zijn met het betalen van het collegegeld.
- Lagere cijfers halen vanwege geldzorgen.

Figuur 1 Impact geldzorgen op studeren volgens studenten



### Ondersteuning van studenten

De meeste studenten zullen niet in eerste instantie iemand binnen de hogeschool benaderen als ze een vraag hebben over hun financiën of een probleem dreigen te ontwikkelen. Daarvoor wenden ze zich eerder tot websites van DUO, het Nibud of andere informatie- en adviesverstrekkende organisaties, of hun ouders. Voor de meeste studenten geldt bovendien dat zij géén extra informatie of ondersteuning – boven wat ze wel eens lezen of bespreken met de ouders of met vrienden of medestudenten – nodig hebben. De meeste studenten hebben dus niet met financiële problemen te maken, maar als ze in zo'n situatie terechtkomen, lijken ze het fijn te vinden om te weten dat er iemand binnen de hogeschool is die ze kunnen benaderen. Studenten zien zelf een duidelijke rol weggelegd voor het opleidingsinstituut in de ondersteuning bij financiële problemen. Twee derde van alle studenten zegt dat de hogeschool studenten in die situatie zou moeten helpen. Slechts 13% vindt het geen taak van de hogeschool. De hogeschool zou volgens de studenten vooral moeten zorgen voor een ondersteuningsaanbod op afroep, dus wanneer de student zelf daaraan behoefte heeft, in combinatie met het verstrekken van informatie over financiële zaken en problematiek. Studenten zien drie verschillende vormen van ondersteuning:

1. Direct kunnen benaderen van een docent of decaan.
2. Informatie kunnen vragen bij een financieel loket binnen de hogeschool.
3. Algemene informatie, dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een keuzevak of les.

Uit de ervaringen van studenten die wel eens financiële informatie hebben gezocht op de website van de eigen hogeschool blijkt dat 35% er niet is in geslaagd de gewenste informatie te vinden.

## Conclusie en visie

Twee op de tien studenten maken zich zorgen over de eigen financiële situatie, ervaart daarvan stress en kan niet altijd de rekeningen op tijd betalen. Dit is zorgelijk want een fors deel van de studenten zegt hierdoor problemen te ondervinden bij het studeren. Studenten die (soms) moeilijk rondkomen zijn vaker dan andere studenten slechter geconcentreerd, halen lagere cijfers en missen vaker colleges als gevolg van geldzorgen. Het moeilijk kunnen rondkomen is bovendien gerelateerd aan het ervaren van financiële schaarste en mentale klachten. Op basis van de cijfers in dit onderzoek schatten we dat ongeveer een op de tien studenten in het hoger beroepsonderwijs te kampen heeft met matige tot ernstige financiële problematiek. De impact hiervan moet niet onderschat worden. Hogescholen moeten hun rol pakken bij het signaleren en begeleiden van studenten van financiële zorgen.

Om twee redenen is er een taak weggelegd voor de hogeschool in het informeren en begeleiden van studenten met financiële vragen en problemen. In de eerste plaats omdat het studeren voor een deel van de studenten lastiger wordt naarmate zij meer moeite hebben met rondkomen. In de tweede plaats wensen studenten dat de hogeschool ondersteuning biedt bij financiële vragen en problemen als dat nodig is. Studenten verwachten in dergelijke situaties bij iemand te kunnen aankloppen voor een vertrouwelijk gesprek.

Studenten willen dus dat de hogeschool iets doet voor studenten die financiële problemen hebben of dreigen te ontwikkelen, en de hogeschool heeft daar zelf ook belang bij, omdat studenten zonder financiële zorgen minder impact op de studievoortgang ervaren. Maar wat de hogescholen dan kunnen doen is een lastige vraag, zeker omdat studenten vaak niet het initiatief nemen iemand binnen de hogeschool om hulp te vragen. Een website alleen is onvoldoende. Niet iedereen slaagt erin de juiste informatie te vinden en bovendien kunnen financiële problemen zonder de juiste begeleiding verergeren. We vermoeden dat een flink deel van de problematiek buiten beeld blijft: studenten praten meestal niet uit zichzelf met een studentenbegeleider over hun financiële situatie; ze willen het zelf oplossen. Het vormgeven van begeleiding aan deze groep studenten vraagt daarom ook om initiatief van de studentenbegeleiders.

Concrete signalen kunnen worden gebruikt als aanleiding om de financiële situatie bespreekbaar te maken. Uit het onderzoek zijn concrete signalen af te leiden die hbo-medewerkers erop wijzen dat een student moeite heeft met rondkomen:

- Colleges missen
- Veel werken
- Lagere cijfers dan normaal
- Overwegen te stoppen met studie
- Betalingsregeling met hogeschool getroffen vooral als dat gebeurt in combinatie met studievertraging
- Concentratieproblemen
- Mentale klachten (hoofdpijn, stress, gespannen zijn, slaapproblemen)
- Een openstaande rekening
- Altijd of vaak rood staan
- Schulden uit het verleden, en actuele schulden die de student nog moet aflossen

Hbo-medewerkers zouden deze signaleren moeten kunnen herkennen en weten wat ze dan kunnen doen. Hierbij kan gedacht worden aan intern doorverwijzen, bijvoorbeeld naar een decaan, maar ook extern zoals naar een gemeente. Echter het aanpakken van financiële zorgen bij studenten is uitsluitend een taak van hogescholen. Ook andere professionals moeten alert zijn op de signalen, maar ook ouders en medestudenten hebben een rol in het vroegtijdig signaleren van financiële problemen.

*Uit de Landelijke Studentenmonitor, die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap jaarlijks uitvoert, blijkt dat 13,6% van alle studenten (hbo en wo) in 2016-2017 serieuze financiële moeilijkheden ervaarde.*

---



# 1. Inleiding

## 1.1 Financiële problemen gaan moeizaam samen met zorgenvrij studeren

De impact van financiële problemen en de stress die ermee gepaard gaat, is groot. Schaarste en stress zorgen ervoor dat mensen niet altijd de beste beslissingen nemen. Ook zijn ze slechter in staat om zichzelf te reguleren en motiveren. Het voorkomen of vroegtijdig signaleren van financiële problemen is van belang omdat ze snel kunnen verergeren. Dat komt meestal door een stapeling van incassokosten en –maatregelen, maar ook doordat mensen in beslag worden genomen door hun schulden.

### Schaarste ervaren leidt tot minder doordachte keuzes

Het gebrek aan geld (de schaarste) leidt tot minder doordachte keuzes. Door schaarste wordt iemands denken gegijzeld, waardoor er minder ruimte overblijft om goed vooruit te plannen. Deze ruimte die we hebben om na te denken, aandacht op te brengen, goede beslissingen te nemen, vast te houden aan plannen en verleidingen te weerstaan noemen Mullainathan en Shafir (2013) de mentale bandbreedte. Een deel van de mentale bandbreedte van mensen met gebrek aan geld, wordt dus constant in beslag genomen door wat ze niet hebben: geld. Deze vermindering leidt tot meer onverstandige beslissingen, onzorgvuldigheid, afwezigheid, impulsiviteit, kortzichtig gedrag en het maken van fouten. Gedrag dat mensen op de langere termijn niet verder helpt.

Voor studenten geldt dat financiële problemen tot studievertraging kunnen leiden en zelfs studie-uitval tot gevolg kunnen hebben. Uit de Landelijke Studentenmonitor, die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap jaarlijks uitvoert, blijkt dat 13,6% van alle studenten (hbo en wo) in 2016-2017 serieuze financiële moeilijkheden ervaarde. Niet iedere student is in staat om het collegegeld te betalen. Ieder jaar schrijven hogescholen studenten uit die niet aan hun betalingsverplichting voldoen.<sup>1</sup> Financiële problemen die al bestaan, kunnen bij het (noodgedwongen) stoppen van de studie verergeren, want dat kan kosten met zich mee brengen als de studielening moet worden terugbetaald. Voor de studenten die met een studievoorschot (het nieuwe stelsel) studeren geldt dit sowieso voor de basisbeurs, voor studenten die een prestatiebeurs (oude stelsel) hebben ontvangen geldt dit in het algemeen als ze niet binnen een termijn van tien jaar (alsnog) afstuderen. Lang niet alle studenten stoppen als ze financiële problemen hebben, maar zij kunnen last krijgen van stress en zorgen wat gevolgen heeft voor de studievoortgang.<sup>2</sup>

### Studiefinanciering in twee stelsels: vóór en vanaf het opleidingsjaar 2015-2016

Het studievoorschot is ingegaan in september 2015 voor alle nieuwe hbo- en wo-studenten. Zij kunnen geld lenen bij Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). De lening ten behoeve van de basisbeurs en eventueel het collegegeldkrediet wordt na de studie met rente terugbetaald. De ov-kaart en de aanvullende beurs, mits de student daar recht op heeft, zijn wel een gift, onder de voorwaarde dat de student binnen tien jaar afstudeert. Studenten die eerder zijn begonnen, krijgen nog een basisbeurs als gift, ook onder de voorwaarde dat ze binnen tien jaar afstuderen (ook wel de prestatiebeurs genoemd). Indien een student een vierjarige opleiding volgt aan het hbo, kan hij of zij maximaal zeven jaar gebruikmaken van de studielening.

1 Het is onduidelijk hoeveel hbo-studenten definitief stoppen met studeren. Indien hbo-studenten na uitschrijving de achterstallige betalingen voldoen, kunnen zij zich opnieuw inschrijven.

2 Onderzoek van hogeschool Windesheim toont aan dat angst- en depressieklachten onder studenten gerelateerd zijn aan studievertraging en doorwerken in de overweging van de student te stoppen met de studie. Bron: Project #FIVE, Studentenonderzoek 2012, Feiten en cijfers over uitval, vertraging, gezondheid en veiligheid. Hogeschool Windesheim.

Hogescholen ondersteunen studenten met klachten of problemen die hun studieprestaties negatief beïnvloeden en daarbij is soms aandacht voor de financiële kant. Uit een eerdere verkenning van het lectoraat blijkt dat de begeleidingsstructuur bij de Hogeschool Utrecht overwegend reactief is. De student moet zelf om hulp vragen. Hoe groot de financiële problematiek is onder studenten is onbekend. Ook is er weinig bekend over de invloed van financiële problemen op de studievoortgang? We weten dat een derde van de voltijd bachelorstudenten naar eigen zeggen een studieachterstand heeft.<sup>3</sup> Maar het is niet bekend of financiële problemen daarvan een oorzaak kunnen zijn. En mogelijk nog belangrijker: hoe kunnen hogescholen deze informatie gebruiken om studenten met beginnende financiële problemen ook echt goed te helpen?

## 1.2 Deze verkenning is onderdeel van het project Studeren zonder financiële zorgen

Studenten in het hoger beroepsonderwijs moeten kunnen studeren zonder financiële zorgen en daarom is het lectoraat Schulden en Incasso een tweejarig project gestart dat erop is gericht studievertraging en –uitval als gevolg van financiële problematiek onder hbo-studenten te verminderen. Het doel van het project is het ontwikkelen van nieuwe vormen van dienstverlening die medewerkers helpen financiële problematiek bij studenten te signaleren en ze beter bewust te maken van de risico's van financiële problemen. Anderzijds is de dienstverlening gericht op het aanreiken van handvatten in de begeleiding van hbo-studenten met financiële problemen. Om dit te kunnen doen is het nodig deze problematiek onder hbo-studenten in kaart te brengen en te onderzoeken op welke manier de begeleiding kan worden verbeterd. Op basis van deze actuele inzichten worden passend voorlichtingsmateriaal en een training ontwikkeld.

### Het onderzoek naar financiële problemen onder hbo-studenten bestaat uit twee delen

Het onderzoek bestaat uit een verkenning van de financiële problematiek door een enquête onder hbo-studenten en daaropvolgend verdiepende gesprekken met studenten en hbo-medewerkers bedoeld om de uitkomsten van de verkenning beter te kunnen duiden. Over de uitkomsten van deze gesprekken wordt apart gerapporteerd in Deel 2: Problemen signaleren en studenten begeleiden.

In het project wordt samengewerkt met andere hogescholen: Avans Hogeschool, Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool Saxion, Hanzehogeschool Groningen, Hogeschool Rotterdam en Haagse Hogeschool. Het project vertegenwoordigt daarmee een groot deel van de hbo-studenten en -medewerkers in Nederland.

## 1.3 Inhoud van deze rapportage

Dit rapport biedt antwoord op de volgende vragen:

1. In hoeverre komt financiële problematiek voor onder studenten en wat betekent deze problematiek voor de studievoortgang?
2. Wat is kenmerkend voor de hbo-studenten met financiële problemen?
3. Wat doen hbo-studenten met financiële vragen en problemen, helpen ze andere studenten en wat vinden ze van de rol van de hogeschool daarbij?

### Respons en representativiteit

De uitkomsten zijn gebaseerd op een enquête die is verspreid onder hbo-studenten van (enkele opleidingen van) vijf hogescholen: Hogeschool Saxion, Hanzehogeschool Groningen, Hogeschool Rotterdam, Haagse Hogeschool en Hogeschool Utrecht. De online enquête is uitgezet in het voorjaar van 2018 en is ingevuld door 4.901 hbo-studenten.

<sup>3</sup> Monitor beleidsmaatregelen 2017-2018, p. 205 en p. 123. ResearchNed, juni 2018 in opdracht van het ministerie van OCW.

Tabel 1. Representativiteit van de steekproef

Achtergrondkenmerken	% Onze steekproef	% Landelijke hbo-studentenpopulatie
Geslacht (man)	33	49 <sup>4</sup>
Vooropleiding (havo)	62	57 <sup>5</sup>
Leeftijd (t/m 20 jaar)	36	33 <sup>6</sup>
Studielening	43	46 <sup>7</sup>
Thuiswonend	56	59 <sup>8</sup>

De vrouwelijke hbo-studenten zijn oververtegenwoordigd in onze steekproef. Dit betekent dat het onderzoek niet representatief is voor wat betreft geslacht. Daarnaast is, in de steekproef zelf, de verdeling van respondenten naar onderwijsinstelling scheef. Hbo-studenten uit Rotterdam en Utrecht zijn oververtegenwoordigd. De scheefheid in de steekproef is voor wat betreft geslacht aanleiding om de uitspraken in deze rapportage als indicatief te beschouwen voor de hbo-studenten in het algemeen. Een volledige onderzoeksverantwoording is opgenomen als bijlage 1.

## 1.4 Leeswijzer

De onderzoeksuitkomsten worden gepresenteerd in vier thema's:

1. Beschrijving van de studenten in het onderzoek en hun studievertraging (hoofdstuk 2).
2. De financiële situatie van de studenten (hoofdstuk 3).
3. Ervaren financiële problemen en de relatie met studievoortgang (hoofdstuk 4).
4. Informatie-zoekgedrag van studenten en de rol van de hogeschool (hoofdstuk 5).

Voor de leesbaarheid van het rapport is ervoor gekozen bij de beschrijving van de uitkomsten zo veel mogelijk te spreken over 'studenten'. Als bijlagen zijn de verantwoording over de aanpak van het onderzoek, de correlatiematrixen en de regressiematrix, en een literatuurlijst opgenomen.

4 Statline CBS, studenten naar onderwijssoort, periode 2018-2018.

5 Statline CBS, vooropleiding gediplomeerden hbo, meest recente cijfers 2012-2013

6 Landelijke Monitor Studentenhuisvesting 2018, 4 oktober 2018. ABF Research. Uitgevoerd in opdracht van Kences en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

7 Monitor beleidsmaatregelen 2016-2017, p. 123 en p. 161. ResearchNed, juni 2018.

8 59% van de voltijds-hbo-studenten woont thuis. Landelijke Monitor Studentenhuisvesting 2018, 4 oktober 2018. ABF Research. Uitgevoerd in opdracht van Kences en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

*Onder studenten die meer dan zestien uur werken, zegt bijna één op de drie hierdoor minder tijd aan de studie te besteden en daardoor lagere studie-resultaten te behalen.*

---

## 2. De studenten en hun studievertraging

In dit hoofdstuk is beschreven welk deel van de studenten een studievertraging heeft en hoe groot deze is. Gestart wordt met een schets van de studentensteekproef in dit onderzoek op enkele achtergrondkenmerken.

### 2.1 Instroom naar het hbo en de opleidingsvorm

De meerderheid van de studenten uit onze steekproef stroomt in na het voltooien van een havo- of vwo-opleiding (62%) en ongeveer een derde (31%) vanuit het mbo. Het komt wat minder vaak voor dat studenten eerder een hbo- of een wo-opleiding of een associate degree hebben afgerond of na een toelatingsexamen hun studie zijn gestart (7%). Het doorlopen van de opleiding gebeurt meestal als voltijd bachelorstudent (88%). Andere studenten volgen de opleiding in deeltijd (6%), zijn bezig met een associate degree (4%) of volgen een bachelor in duale vorm, als master of post-hbo-opleiding of een verkorte of versnelde vorm (2%). Dit is vergelijkbaar met de totale studentenpopulatie in Nederland.<sup>9</sup>

### 2.2 Woonsituatie en urenbesteding studenten

Meer dan de helft van de studenten (56%) woont nog bij de ouders thuis, 19% woont in een studentenhuis en 24% woont zelfstandig, ofwel alleen ofwel met een partner en/of kinderen.<sup>10</sup> De gemiddelde urenbesteding per week van de student ziet er als volgt uit:

Tabel 2.1 Urenbesteding per week en percentage studenten dat er tijd aan besteedt

	<b>% studenten dat tijd besteedt aan een bepaalde activiteit</b>	<b>Gemiddelde urenbesteding per week (exclusief 0)</b>
Studie	100	26 uur
Werk	79	14 uur <sup>11</sup>
Mantelzorg <sup>12</sup>	7	3 uur
Topsport	6	4 uur
Bestuursfunctie	7	2 uur
Vrije tijd	100	13 uur

9 De studenten die deelnamen aan het onderzoek lijken een goede afspiegeling van alle hbo-studenten te vormen als wordt gekeken naar de vooropleiding en de opleidingsvorm. De volgende referentiegegevens zijn gebruikt: (1) Vereniging Hogescholen factsheet Feiten & Cijfers 2018, 1 februari 2018, en (2) Statline CBS, vooropleiding gediplomeerden hbo, meest recente cijfers 2012-2013.

10 Dit beeld komt overeen met de cijfers uit de Landelijke Monitor Studentenhuisvesting 2018: 59% van de voltijd-hbo-studenten woont thuis.

11 De Monitor beleidsmaatregelen 2017-2018 vermeldt dat hbo-studenten in het opleidingsjaar 2016-2017 gemiddeld 13 uur werken.

12 Het percentage mantelzorgende studenten komt overeen met het aandeel dat is gevonden onder studenten van de HvA en de UvA (6%) en onder studenten van hogeschool Windesheim (8%). Bronnen: Factsheet Gezondheids- en studieuitkomsten bij mantelzorgende studenten. Ingrid van Tienen, Alice de Boer, Simone de Roos, Claudia van der Heijde en Peter Vonk. VU, SCP en UvA, juni 2018 & Factsheet Onderzoek Studieklimaat, gezondheid en studiesucces 2017. Hogeschool Windesheim, april 2018.

## 2.3 Studievertraging

Van een studievertraging is sprake als studenten niet alle ECTS-studiepunten behalen die zij op dat moment hadden kunnen behalen. Bij zeven op de tien studenten is er op het moment van afnemen van de vragenlijst (vrijwel) geen studievertraging.<sup>13</sup> Zij hebben tussen de 85% en 100% van de studiepunten behaald die zij hadden kunnen halen. Voor de overige 30% geldt dat zij een geringe of grotere studievertraging hebben. 14 procent heeft tussen de 70% en 85% van de studiepunten behaald en 16% heeft 70% of minder van het aantal te behalen studiepunten behaald.

### Studievertraging kan ook bewust zijn

Studievertraging is niet meteen een probleem. Een student kan immers een bewuste keuze hebben gemaakt om de studie tijdelijk op een lager pitje te zetten.

Een studievertraging die groter is dan een jaar is ook op een andere manier in beeld gebracht: door te vragen naar het jaar waarin de student is gestart met de opleiding te vergelijken met het huidige opleidingsjaar. De schatting is dat de groep met een studievertraging van een jaar of langer tussen de 10% en 15% ligt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de studievertraging onder studenten.

Tabel 2.2 Studievertraging studenten in de steekproef

Studievertraging hbo-studenten	%
Hbo-studenten zonder of met minimale studievertraging (85%-100% studiepunten behaald)	70
Hbo-studenten met een kleine studievertraging (tussen 70% en 85% studiepunten behaald)	14
Hbo-studenten met een grotere studievertraging (tot 70% studiepunten behaald)	16
Hbo-studenten met een studievertraging van een studiejaar of langer	10-15

## 2.4 Veel werken en studievertraging: de relatie is nog onduidelijk

Een mogelijke verklaring voor studievertraging zou veel tijd moeten besteden aan andere zaken. Docenten en ook studenten noemen vaak dat het ontstaan of verergeren van studievertraging het gevolg is van het hebben van een tijdrovende bijbaan. Er kan daardoor namelijk minder tijd aan de studie worden besteed. Dit verband is echter nog niet bewezen. De Studentenmonitor wijst op een effect van veel werken op studieresultaten, maar wijzen niet op studievertraging als gevolg daarvan. Onder studenten die meer dan zestien uur werken, zegt bijna één op de drie hierdoor minder tijd aan de studie te besteden en daardoor lagere studieresultaten te behalen.<sup>14</sup> In onze steekproef is niet gevraagd naar de studieresultaten (cijfers), maar is wel een zeer zwak verband gevonden tussen werk en studie-uren: hoe meer studenten werken, hoe minder tijd ze in hun studie steken. Er is ook onderzocht of er een relatie is tussen het aantal gewerkte uren en studievertraging. Hoeveel studenten werken, zegt niets over het percentage behaalde studiepunten. De relatie tussen veel werken en studievertraging is dus nog onduidelijk. Wel lijkt het zo te zijn dat hoe meer uren de student studeert, hoe geringer de studievertraging. Er is ook een verband met mantelzorg: hoe meer uren de student mantelzorg verleent, hoe groter de vertraging is.<sup>15</sup>

13 Een uitgebreide toelichting op de wijze waarop studievertraging is gemeten is opgenomen in de Onderzoeksverantwoording in Bijlage 1.

14 Monitor beleidsmaatregelen, ResearchNed in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, juni 2018.

15 Zie correlatiematrix in bijlage 3 (tabel Bijlage 3.1).



*34% van de studenten weet niet hoe groot hun schuld is en 12% wil het niet zeggen.*

---



### 3. De financiële situatie van studenten

In dit hoofdstuk staat de financiële situatie van de student centraal. Daarbij is gekeken naar:

1. De verschillende inkomensbronnen van de studenten;<sup>16</sup>
2. Financiële problemen bij studenten;
3. Zelfbeeld van de student over zijn of haar financiële situatie.

#### 3.1 Inkomensbronnen

##### Financiële bijdrage van de ouders

51% van de studenten krijgt geen financiële bijdrage. De andere helft krijgt een bijdrage van ofwel de ouder(s) of andere familieleden (46%), ofwel van een partner (3%) of iemand anders (2%).

##### Lening of beurs bij DUO

Van alle studenten in de steekproef studeert 31% zonder lening of beurs van DUO. 29% ontvangt een basisbeurs en 26% een aanvullende beurs. 43% heeft een lening en 17% van de studenten heeft collegegeldkrediet: 14% heeft beide leningen.<sup>17</sup>

Aan de studenten met een lening en/of met een collegegeldkrediet is gevraagd of zij weten of een schatting kunnen geven van de hoogte van hun *actuele* studieschuld is. 34% van de studenten weet niet hoe groot hun schuld is en 12% wil het niet zeggen. De studenten die wel een bedrag noemen, verschillen onderling sterk. Gemiddeld is de actuele studieschuld € 15.261, de mediaan is € 12.000.<sup>18</sup> Dit gemiddelde kan sterk beïnvloed worden door het grote aantal studenten dat geen schatting kon geven of het niet wilde zeggen. 7 procent van de studenten in deze steekproef heeft op dit moment een schuld van € 40.000 of meer. 43% zegt nu een studieschuld te hebben tot € 10.000.

In onderstaande tabel is de gemiddelde gerapporteerde studieschuld uitgesplitst naar studiejaar.<sup>19</sup>

Tabel 3.1 Gerapporteerde actuele studieschuld per opleidingsjaar

Opleidingsjaar	Gemiddelde schuld (mei 2018) €	Mediaan €	n
Propedeuse	7.160	5.000	343
2 <sup>e</sup> jaar	13.212	11.000	273
3 <sup>e</sup> jaar	18.966	16.921	271
4 <sup>e</sup> jaar	21.967	20.000	218
Anders	28.755	28.000	65

16 De focus ligt in deze enquête niet op het budget van de student of op het uitgavenpatroon. Het Studentonderzoek dat het Nibud tweejaarlijks uitvoert, biedt hierover uitgebreide informatie. Dit aspect is in de interviews met studenten met financiële problemen wel meegenomen.

17 Op basis van deze indeling is het niet mogelijk om aan te geven hoeveel hbo-studenten onder het oude studie financieringsstelsel vallen en hoeveel onder het huidige, omdat de producten, behalve de basisbeurs, onder beide stelsels afgenomen kunnen worden.

18 Het minimale bedrag dat is genoemd is € 17 en het maximale bedrag € 98.000. Eén gerapporteerde schuld van € 250.000 is uitgesloten (n= 1.215).

19 De Monitor Beleidsmaatregelen 2017-2018 laat zien dat hbo-studenten met een studievoorschot in 2015-2016 jaarlijks gemiddeld ongeveer € 5.000 lenen en in het jaar daarna ongeveer € 5.500 (p. 194, exacte bedragen worden niet gegeven). Deze bedragen zijn exclusief een eventueel collegegeldkrediet, waarbij het gemiddelde in het opleidingsjaar 2016-2017 ongeveer € 135 per maand is.

### Inkomsten uit werk

Acht op de tien studenten werkt naast de studie. Dat doen zij voornamelijk omdat ze daardoor noodzakelijke kosten kunnen betalen, zoals de huur of het collegegeld, en daarnaast om leuke dingen te kunnen doen en iets extra's te hebben. Een andere veel genoemde reden is dat werk bijdraagt aan de eigen professionele ontwikkeling en het plezier biedt. Een minderheid van 15% zegt (daarnaast) te werken omdat ze thuis bijdragen aan de vaste lasten.

## 3.2 Voorkomen van schulden

Ook studenten hebben te maken met financiële achterstanden, zoals roodstaan en achterstallige rekeningen.

### Roodstaan

Vaak roodstaan kan een indicatie zijn van moeilijk rondkomen. 6% van de studenten zegt soms rood te staan en 33% geeft aan dat dit zelden of nooit gebeurt. Een kleine groep weet niet of ze rood kunnen staan (9%). De grootste groep kan niet rood staan (44%). 8% staat altijd of vaak rood.

### Geen geld meer kunnen pinnen

21% van alle studenten heeft in de drie maanden voor de enquête ten minste één keer niet kunnen pinnen. In de groep studenten die altijd of vaak rood staat (8% van alle studenten) zegt 54% van hen dat het de afgelopen drie maanden is voorgekomen dat ze niet meer konden pinnen. Bij de studenten die soms rood staan is dat 42%, en bij de studenten die zelden of nooit rood staan is dat bij hooguit 27% voorgekomen.

### Achterstallige rekeningen

6%<sup>20</sup> geeft aan op moment van de enquête een rekening te hebben liggen waarvan de betalingstermijn is verstreken.<sup>21</sup> In de helft van de gevallen gaat dat in ieder geval om een rekening van de zorgverzekeraar. Ook collegegeld (25%) en de Belastingdienst (23%) zijn rekeningen die redelijk vaak achterstallig zijn. Voor de meeste studenten met een betalingsachterstand (39%) geldt dat het totaal van de openstaande rekeningen tussen de € 100 en € 500 bedraagt. Bij 23% staat minder dan € 100 open. Studenten met een openstaande rekening hebben een gemiddeld hogere studieschuld (€ 20.093, n=98) dan studenten die geen achterstallige rekeningen hebben (€ 14.818, n=1.100).

€ 500 of meer aan achterstallige rekeningen achterstand kan een aanwijzing zijn dat er sprake is van financiële problematiek. In de monitor Betalingsachterstanden die het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)<sup>22</sup> periodiek uitvoert is dit namelijk één van de risico-indicatoren om een risicovolle schuldsituatie te definiëren. Bij 36% van de studenten die een achterstallige rekening hebben liggen is het totaalbedrag meer dan € 500. Dit betreft 2% van alle studenten in de steekproef.

### Betalingsregelingen en brieven incassobureaus of deurwaarders

Andere indicatoren die er indirect op kunnen wijzen dat er een problematische financiële situatie bestaat, zijn het treffen van betalingsregelingen of het ontvangen van brieven van een incassobureau of deurwaarder. 7% van de studenten heeft voor openstaande rekeningen afbetalingsregelingen getroffen met een bedrijf, incassobureau of deurwaarder en 5% heeft brieven ontvangen

20 Bij de vragen naar het voorkomen van betalingsachterstanden en het totaalbedrag aan openstaande rekeningen hebben de studenten de optie gekregen om niet te antwoorden (antwoordoptie 'wil ik niet zeggen'). Hiervan is door 2% van de hbo-studenten gebruikgemaakt.

21 Er is niet gevraagd naar de oorzaak van de achterstallige rekening. Het kan eraan liggen dat een hbo-student het geld niet had, maar het kan ook betekenen dat een student zijn of haar administratie heeft laten liggen, de rekening is vergeten of het niet eens was met de vordering.

22 Westhof, F.M.J., Ruig, L. de, & Kerckhaert, A. (2015). Huishoudens in de rode cijfers 2015. Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden. Zoetermeer: Panteia.

van een incassobureau of deurwaarder. Bij 3% van de studenten is het allebei gebeurd in de drie maanden voor het onderzoek; 12% van de studenten heeft ten minste één van deze twee gebeurtenissen meegemaakt.

### Signalen die erop kunnen wijzen dat een hbo-student moeite heeft met rondkomen

- Een openstaande rekening
- Altijd of vaak rood staan
- Betalingsregeling met hogeschool getroffen in combinatie met studievertraging
- Schulden die de student aan het aflossen is

### Betalingsregeling met hogeschool

10% heeft wel eens een betalingsregeling getroffen met de hogeschool voor het collegegeld. Onder studenten met een studievertraging komt dit vaker voor (12%) dan onder studenten zonder studievertraging (9%).

### Het voorkomen van een of meerdere vormen van financiële achterstanden is wijd verspreid

Gekeken naar alle vier de gebeurtenissen, komt bij het 43% van de studenten voor dat zij in de afgelopen drie maanden één of meerdere van deze situaties hebben meegemaakt. Het gaat dan om het geen geld meer kunnen pinnen, het ontvangen van brieven van een incassobureau of deurwaarder, het treffen van een betalingsregeling en/of het treffen van een betalingsregeling met de hogeschool.

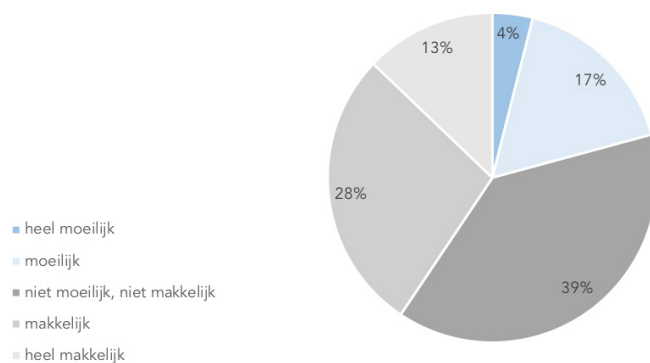
## 3.3 Zelfbeeld financiële situatie

Nu is geschetst hoe vaak financiële achterstanden onder studenten voorkomen en hoe groot deze zijn, is de vraag van belang hoe studenten hun financiële situatie zelf zien. Dat is belangrijk omdat een feitelijke situatie en de beleving niet per se overeen hoeven te komen. Studenten kunnen immers een schuld als iets positiefs beoordelen, zoals een investering in zichzelf, en daar dan ook weinig hinder van ondervinden. Het afsluiten van een lening voor de studie is daar een voorbeeld van. Maar ook de andere kant komt voor: elke maand net dát beetje tekort komen kan door iemand als heel belastend worden ervaren.

### Kunnen rondkomen en verklaringen voor het moeilijk kunnen rondkomen

Het starten met een opleiding vindt voor veel studenten in een leeftijdsfase plaats waarin er sowieso veel verandert: financieel zelfstandig worden, voor het eerst een lening afsluiten, beginnen met werken, op zichzelf gaan wonen en verantwoordelijk worden voor het betalen van rekeningen. Kortom: de student moet ervoor zorgen dat hij of zij elke maand rond kan komen met een bepaald budget. Aan studenten is gevraagd of ze zelf vinden dat dit goed lukt. Onderstaande figuur toont de resultaten.

Figuur 3.1 Kunnen rondkomen volgens student zelf (n=4.901)

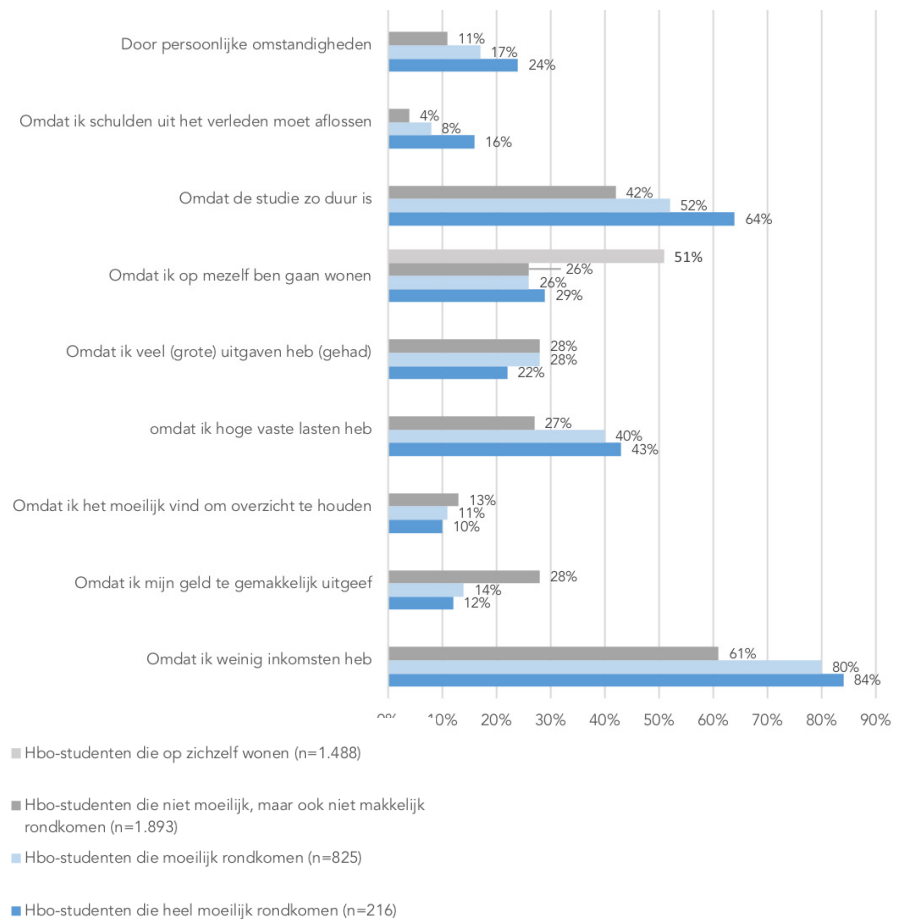


Twee op de tien studenten zeggen dat het moeilijk gaat. Vier op de tien vindt het niet moeilijk, maar ook niet makkelijk. De andere studenten (41%) gaat het volgens eigen zeggen (heel) gemakkelijk af. We hebben de drie groep studenten die zeggen dat ze niet moeilijk maar ook niet makkelijk rondkomen, moeilijk of heel moeilijk rondkomen als de groep beschouwd die (soms) moeilijk rondkomt.

### Verklaringen voor moeilijk kunnen rondkomen

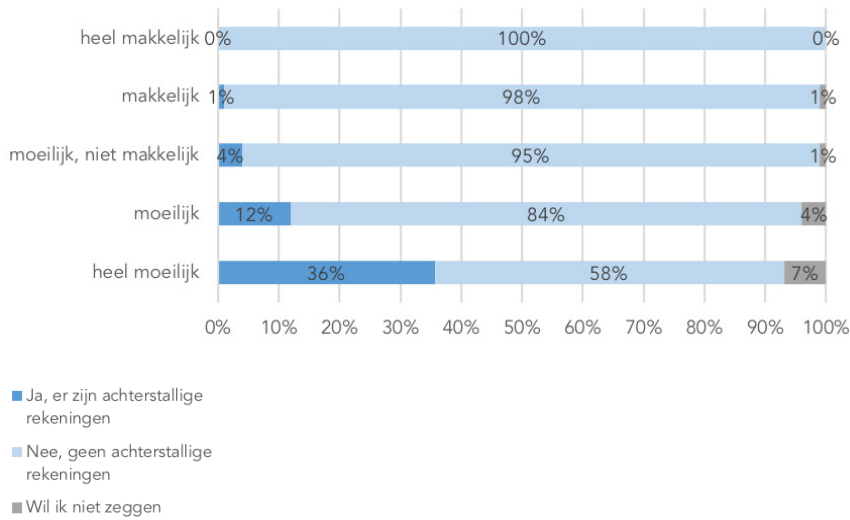
Het hebben van weinig inkomsten is voor de meerderheid van de studenten die moeilijk rondkomen de belangrijkste reden. Ook de dure studie en hoge vaste lasten zijn veel genoemd. Het gemakkelijk geld uitgeven wordt in deze groep juist minder vaak gezegd als reden, ten opzichte van de groep die zegt niet moeilijk, maar ook niet makkelijk te kunnen rondkomen (28%). De helft van de studenten die op zichzelf wonen en die zeggen (soms) moeilijk rond te komen, geeft aan dat dat komt doordat ze zelfstandig zijn gaan wonen. Onderstaande figuur laat de uitkomsten zien.

Figuur 3.2 Redenen voor het (soms) moeilijk rondkomen



Het aflossen van schulden speelt voor 16% van de studenten die heel moeilijk rondkomen een rol. Actuele schulden komen veel vaker voor bij studenten die zeggen moeilijk rond te komen. Zo zegt 36% van de studenten die heel moeilijk rondkomen, nu een openstaande rekening te hebben, tegenover 1% van de studenten die makkelijk rondkomen op dit moment.

Figuur 3.3 Rondkomen en het voorkomen van achterstallige rekeningen (n=4.901)



Ten aanzien van de verklaringen is naar significant afwijkende percentages gezocht onder de studenten met een basisbeurs, een lening of zonder een beurs of een lening. Studenten zonder een lening of beurs noemen minder vaak dan de andere studenten de dure studie (37%), of het moeite met overzicht houden (7%), of het op zichzelf gaan wonen (15%) als oorzaak. Studenten met een basisbeurs noemen daarentegen vaker hoge lasten als oorzaak (37%). Studenten met een lening of collegegeldkrediet zeggen iets vaker dan andere studenten het geld te makkelijk uit te geven (27%). Wellicht heeft het (soms) moeilijk kunnen rondkomen ermee te maken dat studenten die vallen onder het nieuwe studiefinancieringsstelsel nog aan het leren zijn om goed met hun financiën om te gaan. Weinig inkomsten spelen hierbij in ieder geval geen rol. Deze oorzaak wordt door deze groepen evenveel genoemd. De woonsituatie vormt een deel van de verklaring: studenten die thuis wonen zeggen veel vaker makkelijk rond te komen (49%), dan studenten die niet thuis wonen (29%). En van alle studenten zonder een lening of beurs, woont 65% thuis.

### Zorgen over studieschuld

Bijna de helft van de studenten heeft een vorm van een lening bij DUO. Dat zijn geen schulden die acute stress hoeven op te leveren, de afbetaling van de leningen start immers na de opleiding.<sup>23</sup> Desondanks kan het aangaan van deze lening een bepaalde druk met zich mee brengen. Aan alle studenten met een lening en/of een lening in de vorm van collegegeldkrediet is gevraagd of ze zich wel eens zorgen maken over de studieschuld: 28% van de studenten met een lening ervaart vaak zorgen als gevolg van de schuld (dit is 13% van alle studenten in de steekproef), 49% ervaart dat soms (22% van alle studenten uit de steekproef), en een minderheid van 23% zegt hier geen last van te hebben (respectievelijk 11%). Studenten die weten hoe hoog hun studieschuld (ongeveer) is, of dit dat niet willen zeggen (32%, respectievelijk 28%) maken zich relatief vaker zorgen dan studenten die het niet weten (21%). Onderstaande tabel laat zien dat studenten die zich vaak zorgen maken, een gemiddeld hogere schuld hebben dan studenten die zich soms of geen zorgen maken.

23 Studenten hoeven een studieschuld niet meteen af te lossen. De aflosfase start na een aanloopfase van 2 jaar. Die fase start op 1 januari na het stoppen van de studiefinanciering.

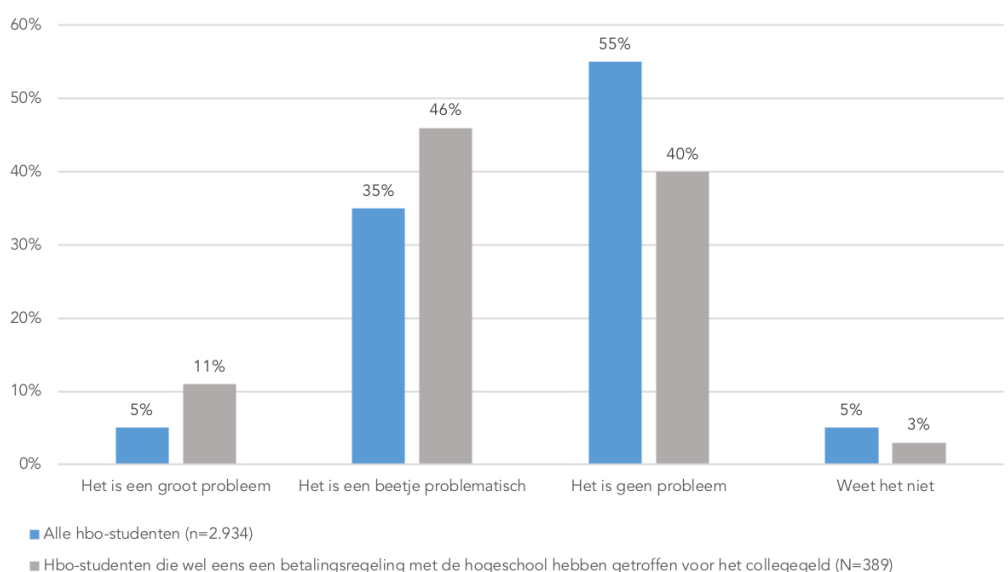
Tabel 3.2 Gerapporteerde zorgen over de studieschuld

Zorgen	Gemiddelde schuld (mei 2018) €	Mediaan €	n
Vaak	18.236	15.000	396
Soms	14.158	11.000	551
Geen	13.132	8.000	268

### Ervaren van financiële problemen en verklaringen voor de beleving van de financiële situatie als problematisch

De vraag of studenten vinden dat ze een financieel probleem hebben is uitsluitend voorgelegd aan degenen die zelf aangeven (soms) moeilijk rond te komen. Van deze groep zegt 5% dat ze een groot probleem hebben. Een derde van deze groep (35%) zegt dat het een beetje een probleem vormt, en 55% vindt het geen problematische situatie (5% weet het niet). Studenten geven drie verklaringen: het heeft vooral te maken met niet mee kunnen doen (57% noemt dit als reden); ook het daardoor ervaren van stress is veel genoemd (56%) en ten slotte het soms niet of moeilijk kunnen betalen van de noodzakelijke kosten (45%). Een minderheid van de studenten die het lastig rondkomen als een probleem ervaren, zegt dat dit komt omdat ze niet altijd alles kunnen kopen waar ze op dat moment zin in hebben (21%). Studenten konden in een open tekstveld ten slotte een andere reden toevoegen. Hier is door enkele studenten het opbouwen van een studieschuld en de zorgen die dat met zich meebrengt genoemd. In onderstaande figuur is weergegeven dat studenten die wel eens een betalingsregeling hebben getroffen met de hogeschool hun eigen financiële situatie relatief vaker een probleem vinden dan andere studenten.

Figuur 3.4 Inschatting van de eigen financiële situatie als probleem

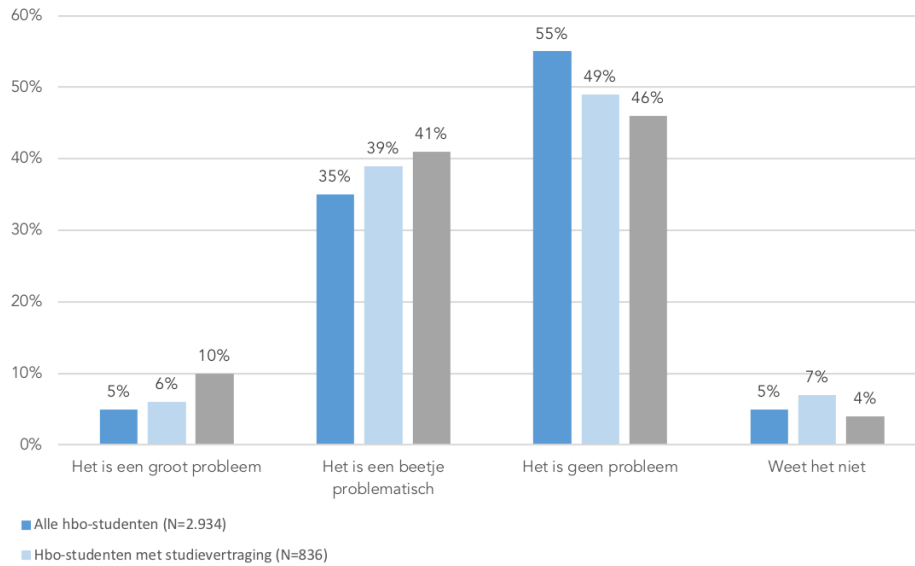


Een betalingsregeling is een duidelijke indicator van financiële problemen. 57% van de studenten die wel eens een betalingsregeling hebben getroffen, vindt de eigen situatie een beetje of een groot probleem. Daarnaast is gekeken naar of het treffen van een betalingsregeling vaker voorkomt *binnen* de groep die zegt hun financiële situatie een groot probleem te vinden. Specifiek

binnen deze groep zegt bijna één op de drie wel eens een regeling met de hogeschool te hebben getroffen om het collegegeld te kunnen betalen. Binnen de groep studenten die hun financiële situatie positief beoordelen, geldt dat voor één op de tien studenten.

De helft van de studenten met een studievertraging van een jaar of langer vindt de eigen financiële situatie een beetje of een groot probleem, onder alle studenten is dit 40%. Onderstaande figuur toont de verschillen in de beleving van de financiële situatie tussen studenten met en zonder een studievertraging.

Figuur 3.5 Inschatting van de eigen financiële situatie als probleem en studievertraging



*Studenten die moeilijk rondkomen ervaren vaker financiële schaarste, rapporteren een nadelig effect op het studeren door geldzorgen en ervaren mentale klachten als gevolg van de financiële situatie.*

---



## 4. Financiële problemen en studievoortgang

In dit hoofdstuk is gekeken naar de relatie tussen de financiële situatie en de studievoortgang aan de hand van vier onderwerpen:

- invloed van lastig kunnen rondkomen *volgens de studenten zelf* op het goed kunnen volgen van de opleiding;
- ervaren studenten schaarste als gevolg van de financiële situatie;
- ervaren studenten mentale klachten als gevolg van de financiële situatie;
- zijn financiële problemen – door het beleven van schaarste of klachten – een verklaring voor een studievertraging; en welke andere verklaringen zijn mogelijk.

Om te onderzoeken of en welke verbanden er zijn correlatietoetsen uitgevoerd. Daarnaast is gekeken naar mogelijke voorspellers van studievertraging door regressieanalyses uit te voeren. Alleen significante resultaten zijn beschreven. In bijlage 3 zijn de analyses opgenomen.

### 4.1 Impact geldzorgen op het volgen van de opleiding

Zes op de tien studenten komt naar eigen zeggen moeilijk rond of niet moeilijk maar ook niet makkelijk. Binnen deze groep wordt een wisselend nadelig effect van geldzorgen ervaren. De helft van de studenten die zeggen heel moeilijk rond te komen, hebben daar last van. Het vaakst genoemd is het effect op de concentratie. Een kwart tot de helft van de studenten die moeilijk rondkomen zegt dat ze door geldzorgen wel eens hebben overwogen te stoppen met hun opleiding.

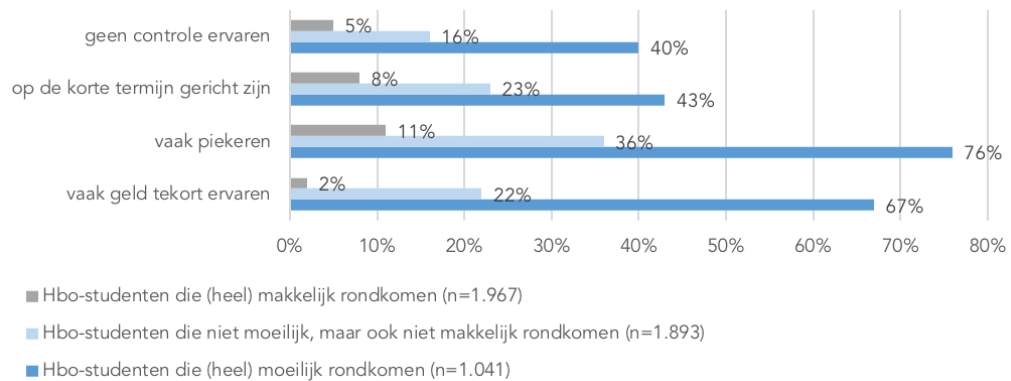
Figuur 4.1 Impact geldzorgen op studeren volgens studenten



## 4.2 Schaarste als gevolg van de financiële situatie

Financiële schaarste kan leiden tot problemen met het plannen van taken en het doelgericht handelen.<sup>24</sup> Van studenten wordt verwacht dat ze zich dagelijks inspinnen om zich nieuwe kennis en vaardigheden eigen te maken. Taken waarbij planning en het stellen van doelen onontbeerlijk zijn. Daarom is aan de hand van twaalf stellingen over de financiële situatie<sup>25</sup> onderzocht in hoeverre financiële schaarste voorkomt, onder alle studenten in het algemeen, én bij de groep die heeft aangegeven (soms) moeite te hebben met rondkomen. De twaalf stellingen zijn in onderstaande figuur samengevat in vier onderdelen.

Figuur 4.2 Financiële schaarste ervaren voor financiële situatie



Een fors deel van de studenten die het lastig vinden om rond te komen ervaart financiële schaarste; en financiële schaarste komt meer voor binnen die groep dan onder alle studenten. Dat uit zich met name in het vaker ervaren van een geldtekort en het vaker piekeren, maar deze verschillen zijn er ook in het meer op de korte termijn gericht zijn en het minder ervaren van controle over de eigen financiële situatie.

### Signalen die erop kunnen wijzen dat een hbo-student moeite heeft met rondkomen

- Colleges missen
- Veel werken
- Overwegen te stoppen met studie

## 4.3 Mentale klachten als gevolg van de financiële situatie

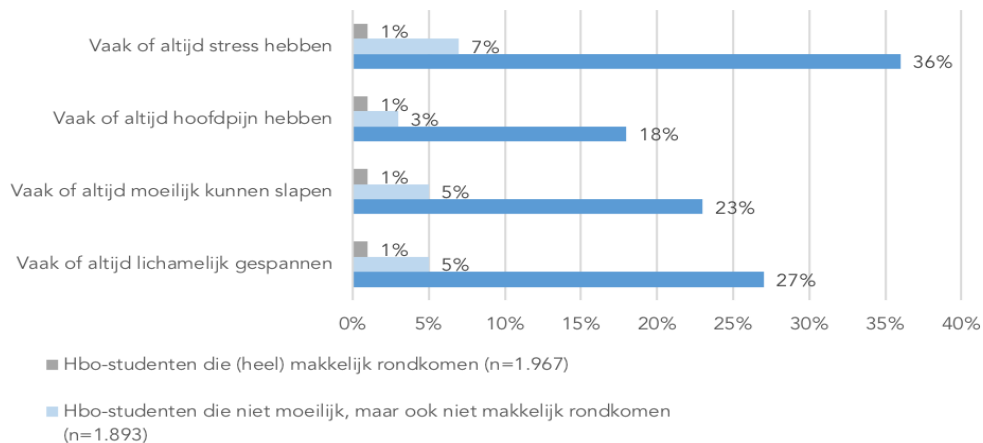
Bij het voorkomen van mentale klachten als gevolg van de financiële situatie is er een vergelijkbaar beeld: studenten die niet altijd goed kunnen rondkomen hebben daar meer last van.<sup>26</sup> Zij ervaren meer dan anderen stress, zijn meer dan anderen lichamelijk gespannen en hebben meer dan anderen slaapproblemen en hoofdpijn. Onderstaande figuur geeft weer welk deel van de studenten vaak of altijd mentale klachten heeft als gevolg van de financiële situatie.

<sup>24</sup> Een uitleg over het begrip financiële schaarste is gegeven in de inleiding.

<sup>25</sup> Bij het in kaart brengen van financiële schaarste is dankbaar gebruikgemaakt van de financiële schaarsteschaal. Van der Werf, M., Van Dijk, W., & Van Dillen, L. (2018). *Psychological inventory of financial scarcity: Reliability, validity and its effects on financial decision making*. Manuscript in preparation.

<sup>26</sup> Bij het in kaart brengen van mentale klachten is dankbaar gebruikgemaakt van de chronical financial stress-schaal die is bewerkt door Ernst-Jan de Bruijn, promovendus Universiteit van Wageningen.

Figuur 4.3 Mentale klachten door de financiële situatie



#### 4.4 Financiële problemen en studievoortgang

Studenten die moeilijk rondkomen ervaren vaker financiële schaarste, rapporteren een nadelig effect op het studeren door geldzorgen en ervaren mentale klachten als gevolg van de financiële situatie. In deze paragraaf is gekeken naar de situaties die samenhangen met studievertraging.

Hoe makkelijker een student rondkomt, hoe minder financiële schaarste ( $r=-0,65$ ) en mentale klachten ( $r=-0,59$ ) als gevolg van de financiële situatie wordt ervaren. Ook tussen financiële schaarste en mentale klachten als gevolg van de financiële situatie is er een verband ( $r=0,71$ ).<sup>27</sup> Hieruit blijkt dat een negatieve beleving van de financiële situatie van invloed is op het denkvermogen en het mentale welzijn van de student. Met andere woorden: het hoofd van de studenten met financiële zorgen is er goed vol van.

In dit onderzoek wordt echter niet aangetoond dat zo'n situatie waarin de student moeilijk rondkomt, of zich daar continu druk over maakt, leidt tot studievertraging. Er zijn zeer zwakke verbanden aangetroffen tussen rondkomen en studievertraging ( $r=0,12$ ), en tussen financiële schaarste en studievertraging ( $r=0,16$ ) en tussen mentale klachten en studievertraging ( $r=0,15$ ).<sup>28</sup> Er zijn wel twee objectieve kenmerken van de financiële situatie die in zeer beperkte mate iets kunnen zeggen over het voorkomen van studievertraging: het hebben van een studielening ( $r = -0,12$ ,  $n = 1.045$ , dus een zeer zwak verband) en het moeten werken om thuis bij te dragen aan het financiële huishouden.<sup>29</sup> Studievertraging is ten slotte niet te voorspellen aan de hand van het aantal uren dat een student werkt, of aan de studie besteedt, deze verbanden zijn niet significant.

27 Zie correlatiematrix in bijlage 3 (tabel Bijlage 3.2).

28 Zie correlatiematrix in bijlage 3 (tabel Bijlage 3.2).

29 Zie regressiematrix in bijlage 3 (tabel Bijlage 3.3).

*Bij financiële zorgen wil een  
behoorlijk deel van de studenten  
het zelf oplossen: 21% zegt dat ze  
dan niemand om hulp vragen.*

---

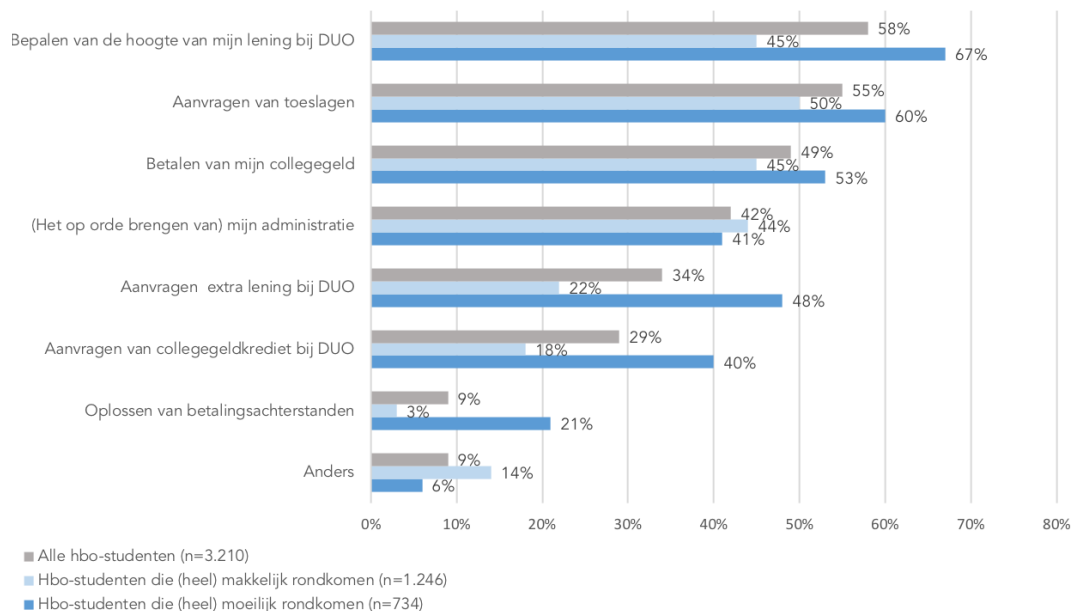
## 5. Informatie-zoekend gedrag en de rol van de hogeschool

Hogescholen begeleiden studenten bij het studeren. Als financiële problemen de studievoortgang in de weg zitten, is er wellicht een belangrijke rol voor de begeleider van de student weggelegd. In het onderzoek is gevraagd wat studenten van die rol vinden, maar eerst is nagegaan of studenten überhaupt vragen over geldzaken hebben, hoe ze die vragen proberen te beantwoorden en of ze wel eens met anderen over dit onderwerp praten.

### 5.1 Informatie zoeken over de financiën

De meerderheid (66%) van de studenten zegt wel eens informatie over financiën te hebben gezocht. Onderstaande figuur geeft weer over welke onderwerpen studenten wel eens informatie hebben gezocht waarbij de groep studenten die (soms) moeilijk rondkomt is uitgelicht. Deze groep zoekt relatief vaker informatie over studiefinancieringsproducten opzoeken en juist minder over het ordenen van de eigen administratie.

Figuur 5.1 Financiële onderwerpen waarover weleens informatie wordt gezocht

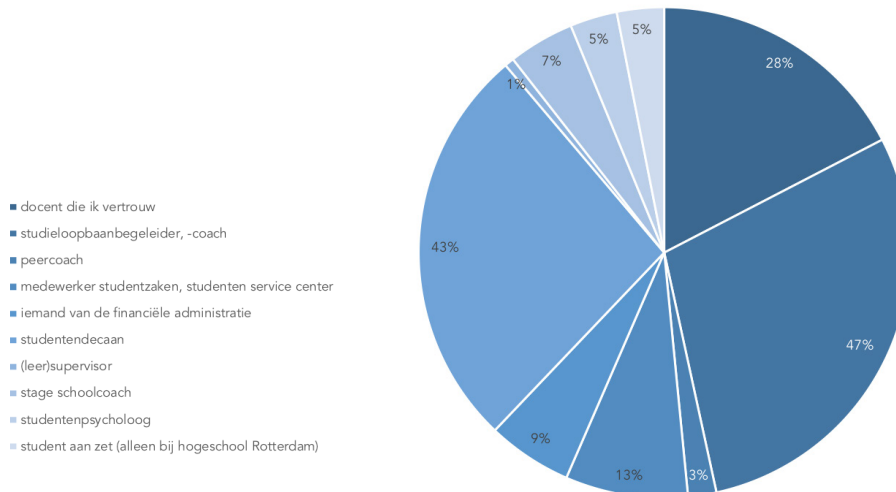


Aan de studenten die wel eens informatie hebben gezocht is gevraagd waar of bij wie ze dat hebben gedaan: vrijwel alle studenten hebben in ieder geval op internet gezocht (96%). Ook de ouder(s) of familie zijn vaak een bron van informatie (56%). In mindere mate wordt informatie gevraagd bij medestudenten (29%) of bij vrienden (26%).

## 5.2 Informatie vragen en zoeken binnen de hogeschool

Weinig studenten hebben wel eens iemand binnen de hogeschool om informatie gevraagd (6%). De studieloopbaanbegeleider of –coach is door de studenten (47%) samen met een docent die het vertrouwen geniet (28%) het meest genoemd, evenals de studentendecaan (43%). In onderstaande figuur zijn de percentages genoemde medewerkers afgebeeld.

Figuur 5.2 Medewerker aan wie de student wel eens informatie heeft gevraagd (n=178)



### Termen voor begeleiders

Iedere hogeschool hanteert eigen termen voor de begeleiders van studenten in de eerste lijn, bijvoorbeeld:

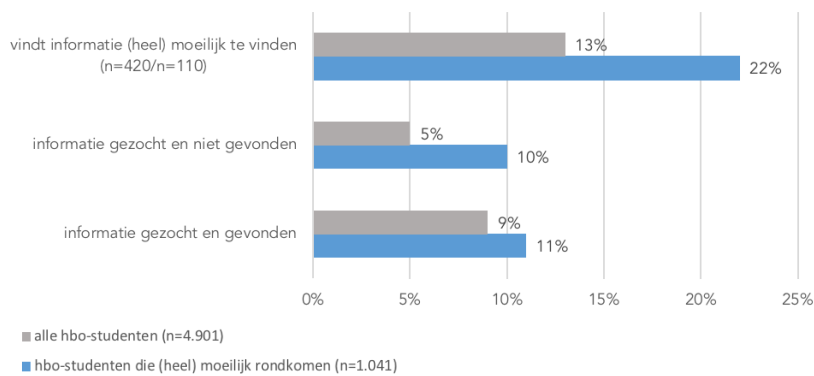
- Studieloopbaanbegeleider of studieloopbaancoach of een (leer) supervisor
- Studentzaken of het studenten service center

Logischerwijs zijn er enige verschillen tussen studenten als wordt gekeken naar de opleidingsfase waarin ze zitten: zo heeft 15% van alle derdejaars, die wel eens binnen de hogeschool informatie hebben gevraagd, dat aan de stagebegeleider gevraagd en dat geldt voor 10% van de vierdejaars. Ook hebben relatief meer studenten die wel eens een betalingsregeling met de hogeschool hebben getroffen, en die binnen de hogeschool informatie hebben gevraagd, dat gedaan bij de financiële administratie (17%).

### Vindbaarheid en kwaliteit van de informatie binnen de hogeschool

14% van alle studenten heeft wel eens naar informatie over financiële zaken gezocht binnen de hogeschool. Van de studenten die (heel) moeilijk rondkomen is dat 21%. In onderstaande figuur is afgebeeld of de student de informatie heeft gevonden en welk deel dat (heel) moeilijk vond.

Figuur 5.3 Zoeken van informatie over financiële zaken binnen de hogeschool



De meeste studenten beoordeelden de door de hogeschool aangeboden informatie wel als duidelijk (66%). Er konden meerdere antwoorden worden gegeven, en enkele studenten die wel eens wat informatie hebben opgezocht, beoordeelden de kwaliteit van de informatie kritisch: 11% vond het niet voldoende betrouwbaar en/of onafhankelijk, 8% van de studenten vond het te veel, 8% vond het tegenstrijdig en 8% vond het moeilijk te begrijpen.

23% van de studenten die wel eens informatie hebben gezocht over het collegegeld, heeft ook wel eens bij de eigen hogeschool informatie gezocht – vaker dan de studenten die nooit informatie over het collegegeld zochten (11%). Opvallend is dat een derde van de studenten die naar informatie zochten dat niet goed konden vinden. Dat zegt mogelijk iets over de zichtbaarheid van het aanbod binnen de hogeschool. Als er überhaupt al informatie wordt geboden over financiële onderwerpen in het algemeen, of over het betalen van het collegegeld in het bijzonder, dan is deze misschien niet nadrukkelijk aanwezig.

### Om hulp vragen bij financiële zorgen

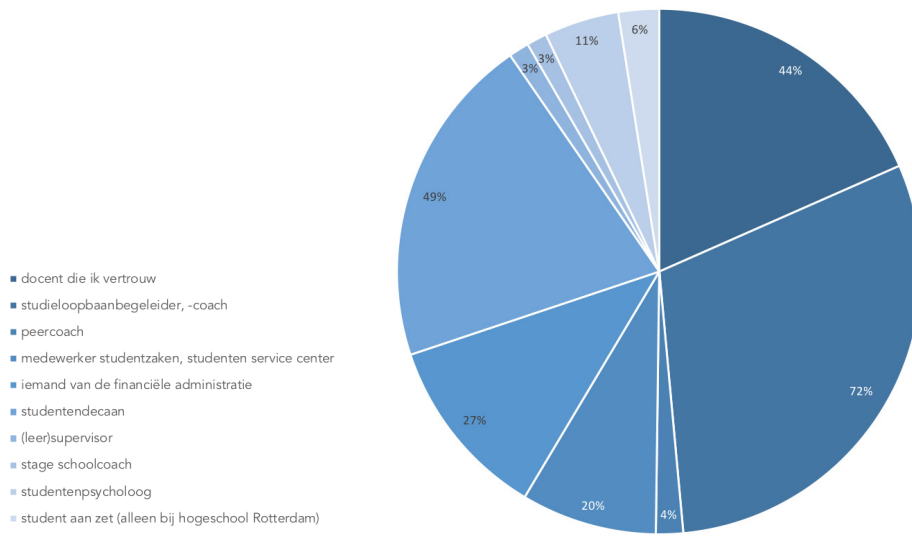
#### Hbo-student

“Een vertrouwenspersoon/spreekuur zou fijn zijn, zo is het tevens mogelijk om vragen te stellen over wat te doen of andere informatie te verkrijgen. Indien dit al mogelijk is, het dan ook communiceren naar de studenten. Voor het invullen van deze vragenlijst was ik me er niet van bewust dat er een mogelijkheid was om betalingsregelingen te treffen.”

Bij financiële zorgen wenden studenten zich overwegend tot hun ouder(s) of andere familie (84%). 24% gaat naar de partner en 16% vraagt hulp aan een vriend of vriendin. Medestudenten (4%) of de opleiding (3%) zijn weinig genoemd. Bij financiële zorgen wil een behoorlijk deel van de studenten het zelf oplossen: 21% zegt dat ze dan niemand om hulp vragen.

De kleine groep studenten die hebben aangegeven in zo'n situatie iemand binnen de opleiding te zullen zoeken om hun financiële zorgen te kunnen delen, is gevraagd naar wie ze zich dan zouden wenden. Dat is in ieder geval de studieloopbaanbegeleider of –coach (72%). Andere opties zijn de decaan (49%) of een docent die wordt vertrouwd (44%).

Figuur 5.4 Medewerker bij wie de student om hulp zou vragen (n=159)



### Praten over financiën en helpen van medestudenten bij financiën

Voor de een is het makkelijker dan voor de ander: praten over de eigen financiële situatie. Niet durven of willen vragen om hulp is een belemmering bij het oplossen van problemen, als dat de student zelf niet meer lukt. 20% van alle studenten praat nooit over de eigen financiële situatie met medestudenten. De meerderheid heeft er soms (58%) of regelmatig (16%) over. Het is voor de meeste studenten niet een gespreksonderwerp dat vaak aan de orde komt (5% praat er vaak over).

Een kwart van de studenten (26%) zegt andere studenten wel eens te helpen met hun financiële situatie. Het vaakst gaat het over het regelen van de studiefinanciering bij DUO (43%) of door het helpen bij het ordenen van de administratie (36%) of door het uitlenen van geld zodat iemand een betalingsachterstand kan oplossen (36%). Ook bij het aanvragen van toeslagen wordt door sommige studenten hulp geboden (28%) evenals het uitleg geven over het oplossen van betalingsachterstanden (22%). Ook andere manieren om hulp te bieden zijn door de studenten zelf genoemd: door het verstrekken van praktische informatie (tips of adviezen over onder meer de Belastingaangifte of over budgetteren) en het betalen of lenen van kleine bedragen, zoals boodschappen en drankjes tijdens het uitgaan.

## 5.3 Rol hogeschool als ondersteuner bij financiële vragen of problemen

64% van alle studenten vindt dat de hogeschool studenten moet helpen als zij financiële vragen of problemen hebben. 23% weet het niet, en een minderheid van 13% vindt dit niet een taak voor de hogeschool.

### Hbo-student

“Duidelijke informatie op de website/app lijkt me goed. Daarnaast lijkt het me ook verstandig dat door de studieloopbaanbegeleider kenbaar wordt gemaakt dat er de mogelijkheid is om hulp te vragen binnen de hogeschool wanneer een student in zo’n situatie dreigt te belanden/beland is. Verder lijkt het me ook goed als er een goede samenwerking is tussen DUO en de hogeschool.”



### **Wat de hogeschool volgens studenten kan doen**

Aan studenten is gevraagd wat de hogeschool kan doen om studenten met financiële vragen of problemen te helpen. De meeste studenten hebben een voorkeur voor ondersteuning door een vertrouwens- of contactpersoon. Studenten vinden het fijn als zij met één persoon vertrouwelijke informatie kunnen delen. Ook een financieel spreekuur of een financieel loket zijn veel genoemd. Dit vinden studenten laagdrempelig: het is handig dat zij hier met vragen terecht kunnen. Voorwaarde daarbij is dat duidelijk is waar hij of zij heen kan als het nodig is. Studenten lijken dus in eerste instantie voorkeur te hebben voor een ondersteuningsaanbod op eigen initiatief, dus wanneer zij daaraan behoefte hebben, willen ze ergens kunnen aankloppen. Studenten zien ook meer algemene voorlichting als een goede manier: een keuzevak of les kan als basis dienen om informatie te krijgen over financiën. Daarnaast hoort het verstrekken van online informatie tot de meest gegeven ideeën van studenten. Als studenten niet graag praten over geld met anderen, is dit een laagdrempelige manier. Studenten vinden dat hun hogeschool informatie kan verstrekken via een/hun website. De meeste studenten die een website als optie aandragen zien een website vaak graag naast een andere manier van inlichting of ondersteuning. Informatie verspreiden via een website alleen is voor velen dus niet voldoende. Ook een app behoort voor studenten tot een optie. Als laatste worden voorlichtingsbijeenkomsten aangedragen.

# Bijlagen

---

## Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

In de onderzoeksverantwoording is weergegeven hoe de verkenning tot stand is gekomen, hoe deze is uitgevoerd en hoe de verzamelde gegevens zijn geanalyseerd.

### Verkenning financiële problematiek onder hbo-studenten van vijf hogescholen

Deze verkenning is onderdeel van het project Studeren zonder financiële zorgen, dat bestaat uit drie fasen:

1. Exploratie: het inventariseren van financiële problematiek onder de doelgroep
2. De interventie-ontwikkeling: het schrijven van voorlichtings- en trainingsmateriaal en het bevorderen van draagvlak
3. Implementatie: de landelijke uitrol interventie (bestending) en monitoring voortgang

De eerste fase betreft het inventariseren van financiële problematiek onder de doelgroep. De inventarisatie is uitgevoerd door middel van een online enquête onder hbo-studenten, die is uitgezet in de periode eind maart tot eind april 2018, bij vijf hogescholen: Hogeschool Utrecht, Hogeschool Rotterdam, Hanzehogeschool Groningen, Saxion Hogeschool en Haagse Hogeschool. De informatie uit deze verkenning wordt gebruikt om interventies gericht op preventie en vroegsignalering te ontwikkelen die nauw aansluiten op de aanwezige behoeften van zowel studenten als hun begeleiders.

### Ontwikkeling vragenlijst

De vragenlijst is ontwikkeld door het lectoraat Schulden en Incasso van Hogeschool Utrecht. Enkele bestaande vragenlijsten die in eerder onderzoek naar de financiële situatie van hbo-studenten door het lectoraat zijn opgesteld, hebben als basis gediend. De vragenlijst is verder aangevuld met vragen over onder meer de studievertraging, en met een door ons ontwikkelde schaal die de impact van financiële zorgen op de studievoortgang meet. Ten slotte is een financiële schaarsteschaal en een schaal die mentale klachten als gevolg van de financiële situatie meet toegevoegd. De financiële schaarsteschaal is ontwikkeld door Minou van der Werf, senior onderzoeker bij het Nibud en prof. dr. Wilco van Dijk en dr. Lotte van Dillen. De schaal over mentale klachten als gevolg van de financiële situatie is een bewerking van de chronical financial stress-schaal. De bewerking is uitgevoerd door Ernst-Jan de Bruijn, promovendus Universiteit van Wageningen.

De vragenlijst is in conceptvorm aan de leden van de projectgroep voorgelegd. Hun feedback is verwerkt en tot slot is de vragenlijst in een pilot uitgezet onder studenten. Deze ervaringen in de pilot hebben nog tot geringe aanpassingen geleid. In de vragenlijst is behalve onze contactgegevens ook contactinformatie toegevoegd van het decanaat van de hogeschool waar de student zijn opleiding volgt.

### Toelichting meetmethode studievertraging

In het onderzoek is getracht de studievertraging zo objectief mogelijk te meten. Dit is op twee manieren gedaan. Enerzijds door studenten zowel te vragen naar het aantal maximaal te behalen ECTS-studiepunten op het moment van afname van de vragenlijst, als naar het aantal daadwerkelijk behaalde ECTS-studiepunten op dat moment. Door het verschil te berekenen is het percentage behaalde studiepunten in kaart gebracht. Een percentage van 100% betekent logischerwijs geen studievertraging. Dit is echter geen werkbare grens voor een studievertraging omdat studenten soms nog wachten op uitslagen of bijvoorbeeld één of twee toetsen moeten herkansen. De grens voor een studievertraging is daarom gesteld bij 85% van het aantal maximaal te behalen studiepunten.

Anderzijds is de groep die een studievertraging van een jaar of langer heeft in beeld gebracht door de huidige studiefase van de hbo-student (propedeuse, tweede-, derde-, of vierdejaars) te vergelijken met het studiejaar waarin de student is gestart. Het is een schatting omdat hier ook studenten die meerdere studie jaren in één jaar volgen zijn vertegenwoordigd en omdat een klein deel van de studenten deze vragen niet goed heeft ingevuld. De groep hbo-studenten met een studievertraging van een jaar of langer zijn niet automatisch langstudeerders. Zij kunnen immers de achterstand inlopen en alsnog op tijd afstuderen. De groep langstudeerders (die niet binnen vijf jaar een diploma hebben gehaald) vormt hier wel een onderdeel van.

### **Uitvoering onderzoek - verspreiding enquête**

Voor de uitvoering van het onderzoek is bij elke hogeschool door de contactpersonen in het project toestemming gevraagd aan het College van Bestuur. De verspreiding van de online vragenlijst is door de contactpersonen begeleid, en is bij elke hogeschool op verschillende manieren gebeurd. In de meeste gevallen is de vragenlijst via het opleidingsinstituut van de contactpersoon verspreid, soms is dat bij meerdere instituten gebeurd. Bij Hogeschool Rotterdam is de enquête onder alle studenten verspreid. Ten slotte zijn in één geval via een tekst met een link naar de enquête op het intranet van de hogeschool studenten geworven. Door het lectoraat Schulden en Incasso zijn teksten opgesteld om publiciteit voor het onderzoek te genereren. Daarnaast is een remindertekst verspreid. Onder de deelnemende hbo-studenten werden vijf Bol.com bonnen verloot van € 50.

### **Respons en representativiteit**

4.901 hbo-studenten van vijf hogescholen hebben aan het onderzoek meegedaan. De samenstelling van de steekproef op basis van de achtergrondkenmerken vooropleiding, leeftijd, studiefinanciering en woonsituatie verschilt niet wezenlijk van de kenmerken van de totale hbo-studentenpopulatie, maar de vrouwelijke hbo-studenten zijn oververtegenwoordigd in onze steekproef (zie onderstaande tabel). Dit betekent dat het onderzoek niet representatief is voor wat betreft geslacht.

*Tabel Bijlage 1 Representativiteit van de steekproef*

<b>Achtergrondkenmerken</b>	<b>Onze steekproef</b>	<b>Landelijke hbo-studentenpopulatie</b>
Geslacht (man)	33%	49% <sup>30</sup>
Vooropleiding (havo)	62%	57% <sup>31</sup>
Leeftijd (t/m 20 jaar)	36%	33% <sup>32</sup>
Studielening	43%	46% <sup>33</sup>
Thuiswonend	56%	59% <sup>34</sup>

Daarnaast is, in de steekproef zelf, de verdeling van hbo-studenten naar onderwijsinstelling scheef. De hbo-studenten uit Rotterdam en Utrecht zijn oververtegenwoordigd als respondenten. Een correctie door middel van weging op het kenmerk geslacht heeft niet plaatsgevonden.

30 Statline CBS, studenten naar onderwijssoort, periode 2018-2018.

31 Statline CBS, vooropleiding gediplomeerden hbo, meest recente cijfers 2012-2013

32 Landelijke Monitor Studentenhuisvesting 2018, 4 oktober 2018. ABF Research. Uitgevoerd in opdracht van Kences en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

33 Monitor beleidsmaatregelen 2016-2017, p. 123 en p. 161. ResearchNed, juni 2018 in opdracht van het ministerie van OCW.

34 59% van de voltijds-hbo-studenten woont thuis. Landelijke Monitor Studentenhuisvesting 2018, 4 oktober 2018. ABF Research. Uitgevoerd in opdracht van Kences en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De scheefheid in de steekproef voor wat betreft geslacht en onderwijsinstelling is aanleiding om de uitspraken in deze rapportage als indicatief te beschouwen voor de hbo-studenten in het algemeen. De groep respondenten is in deze rapportage 'hbo-studenten' benoemd om de leesbaarheid te bevorderen.

### Analyse

De data-analyse heeft plaatsgevonden door middel van het statistische analyseprogramma SPSS. Frequentieverdelingen van de steekproef zijn afgerond op hele percentages. Waar verdelingen van variabelen zijn vergeleken, is getoetst op significantie met chi-kwadraattoetsen en variantieanalyses. Gepresenteerde verschillen tussen groepen zijn significant. Waar verbanden tussen variabelen zijn bekeken, is getoetst op significantie met correlatietoetsen. Gepresenteerde verbanden zijn significant.

De impact van de financiële situatie op studievertraging is getoetst aan de hand van het ontvangen van een financiële bijdrage; thuis wonen, het thuis moeten bijdragen aan de vaste lasten; het hebben van een studielening; het hebben getroffen van een betalingsregeling; een betalingsachterstand van € 500 of meer; en het meer dan 20 uur per week werken. De invloed van de ervaren financiële situatie op studievertraging is getoetst aan de hand van moeilijk kunnen rondkomen, financiële schaarste en de ervaren mentale klachten. Niet meegenomen zijn de ervaren impact van geldzorgen en het ervaren van een financieel probleem. Deze vragen zijn niet aan iedere respondent voorgelegd.

De items in de gebruikte schalen zijn onderzocht op onderlinge samenhang door een principale componentenanalyse. Voor elke schaal geldt dat de items samen één construct vormen. De schalen zijn getoetst op multicollineariteit en bleken afzonderlijke constructen te meten. De uitkomstmaten van de principale componentenanalyse zijn:

- Chronical financial stress-schaal, Cronbach's alpha 0,937. Item tevredenheid is uitgesloten
- Schaal impact geldzorgen op studievoortgang, Cronbach's alpha 0,866. Item betaling collegegeld is uitgesloten.
- Financiële schaarsteschaal, Cronbach's alpha 0,915.

## Bijlage 2 Correlatiematrixen en regressiematrix

Tabel bijlage 3.1 Correlatiematrix urenbesteding per week (n=4.901) en percentage behaalde studiepunten (n=4.179)

### Correlations Spearman

	% behaalde studiepunten	Uren studie	Uren werk	Uren mantelzorg	Uren topsport	Uren bestuursfunctie	Uren vrije tijd
% behaalde studiepunten	1,000	,040 **	-,007	-,043 **	,017	-,020	,033 *
Uren studie	,040 **	1,000	-,272 **	,009	-,019	-,020	,063 **
Uren werk	-,007	-,272 **	1,000	,033 *	-,011	-,012	-,053 **
Uren mantelzorg	-,043 **	,009	,033 *	1,000	,028	,040 **	-,063 **
Uren topsport	,017	-,019	-,011	,028	1,000	,035 *	-,051 **
Uren bestuursfunctie	-,020	-,020	-,012	,040 **	,035 *	1,000	,002
Uren vrije tijd	,033 *	,063 **	-,053 **	-,063 **	-,051 **	,002	1,000

Tabel bijlage 3.2 Correlatiematrix financiële schaarste, mentale klachten als gevolg van de financiële situatie en wijze van rondkomen (alle (n=4.901) en percentage behaalde studiepunten (n=4.179))

### Correlations Pearson

	financiële schaarste	mentale klachten a.g.v. financiële situatie	% behaalde studiepunten	ervaren wijze van rondkomen (van heel moeilijk tot heel makkelijk)
financiële schaarste	1	,705 **	-,163 **	-,654 **
mentale klachten a.g.v. financiële situatie	,705 **	1	-,148 **	-,588 **
% behaalde studiepunten	-,163 **	-,148 **	1	,123 **
ervaren wijze van rondkomen (van heel moeilijk tot heel makkelijk)	-,654 **	-,588 **	,123 **	1

\*\* Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabel bijlage 3.3 Regressiematrix kenmerken financiële situatie en percentage behaalde studiepunten (n=4.179)

### Coefficients<sup>a</sup>

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
geslacht	-,862	,652	-,020	-1,322	,186
vooropleiding	-,208	,677	-,005	-,307	,759
woonsituatie	-,588	,667	-,015	-,882	,378
bijdrage vaste lasten thuis	-3,371	,998	-,054	-3,376	,001
ontvangen financiële bijdrage voor de studie	-,197	,647	-,005	-,305	,760
lening of collegelkrediet als studiefinanciering	-1,666	,666	-,042	-2,502	,012
hebben getroffen van een betalingsregeling met hogeschool	-,999	1,043	-,015	-,958	,338
meer dan 20 uur werken	-,762	,946	-,013	-,805	,421
rondkomen lukt makkelijk of moeilijk	,308	,746	,008	,413	,679

a. Dependent Variable: % behaalde studiepunten

## Bijlage 3 Literatuurlijst

CPB Notitie Aflossing en inkomenseffecten studievoorschot, 11 november 2014

Monitor beleidsmaatregelen 2017-2018. ResearchNed, juni 2018 in opdracht van het ministerie van OCW

Project #FIVE, Studentenonderzoek 2012, Feiten en cijfers over uitval, vertraging, gezondheid en veiligheid. Hogeschool Windesheim

Factsheet Onderzoek Studieklimaat, gezondheid en studiesucces 2017. Hogeschool Windesheim

Vereniging Hogescholen factsheet Feiten & Cijfers 2018, 1 februari 2018

Statline CBS, vooropleiding gediplomeerden hbo, meest recente cijfers 2012-2013

Landelijke Monitor Studentenhuisvesting 2018, 4 oktober 2018. ABF Research. Uitgevoerd in opdracht van Kences en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Mullainathan, S. & E. Shafir (2013). Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Amsterdam: Maven Publishing.

Tienen, I. van, Boer, A. de, Roos, S. de, Heijde, C. van der, & Vonk, P. (2018). Factsheet Gezondheids- en studieuitkomsten bij mantelzorgende studenten. VU, SCP en UvA, juni 2018

Turkenburg, M., Herweijer, L. & Dagevos, J. (2013). De studie waard. Sociaal Cultureel Planbureau, juni 2013

Van der Werf, M., Van Dijk, W., & Van Dillen, L. (2018). *Psychological inventory of financial scarcity: Reliability, validity and its effects on financial decision making*. Manuscript in preparation

Werf, M. van, Schonewille, G., & Stoof, R. (2017). Nibud Studentenonderzoek 2017

Westhof, F.M.J., Ruig, L. de, & Kerckhaert, A. (2015). Huishoudens in de rode cijfers 2015. Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden. Zoetermeer: Panteia

## Contactinformatie **Lectoraat Schulden en Incasso**

### Onderzoeksteam

Annemarieke van der Veer – *Projectleider en senior onderzoeker*

Tamara Madern – *lector*

Marc Anderson – *docent-onderzoeker (tot 1 februari 2018)*

Eline Maussen – *junior onderzoeker*

Barbera van der Meulen – *junior onderzoeker*

Celine Oomen – *student-assistent*

Danielle Lako – *senior onderzoeker*

### Contactpersoon

Annemarieke van der Veer:

[Annemarieke.vanderveer@hu.nl](mailto:Annemarieke.vanderveer@hu.nl)

[www.schuldenenincasso.nl](http://www.schuldenenincasso.nl)

### Over het project

Het tweejarige HU-project Studeren zonder financiële zorgen is gestart in juni 2017 en loopt tot juni 2019. Dit project is mede mogelijk door een subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het HU-lectoraat Schulden en Incasso voert het project uit. In het project worden de interventies onder meer via de landelijke kenniskring Schulden en de ambassadeurs binnen hoger onderwijsinstellingen in Nederland verspreid en geborgd. Het lectoraat is de trekker van de landelijke kenniskring, waarbij onder meer de Hogeschool van Amsterdam, Hanze-hogeschool, Avans en Saxion betrokken zijn. Als ambassadeur en meewerkend partners zijn de volgende hogescholen aangesloten:

- Hogeschool Avans
- Hanzehogeschool Groningen
- Saxion Hogeschool
- Hogeschool van Amsterdam
- Hogeschool Rotterdam
- Haagse Hogeschool

Een klankbordgroep van deskundigen is ingesteld om de projectgroep te adviseren.

Leden zijn:

- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Gemeente Apeldoorn
- Gemeente Utrecht
- Nibud
- LSVb



